

ปัญหาเกี่ยวกับการทำสัญญาลิสซิง¹

กัทธียา มะเสนา²

จากการศึกษาที่มาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับการทำสัญญาลิสซิง ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังไม่ได้บัญญัติกฎหมายในเรื่องสัญญาลิสซิงเอาไว้โดยเฉพาะ ทำให้ไม่มีกฎหมายเข้ามาควบคุมกำกับดูแลให้ครอบคลุมและชัดเจน เพียงแต่มีการเสนอร่างสัญญาไว้เท่านั้น³ เมื่อไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายสำหรับสัญญาลิสซิงไว้ จึงนำมาสู่ปัญหาในเรื่องต่างๆ ระหว่างคู่สัญญา เช่น การถูกเอาผิดเอาเปรียบจากคู่สัญญาที่เป็นผู้ประกอบการในการให้เช่าเครื่องมือหรืออุปกรณ์ซึ่งอีกฝ่าย คือ ผู้เช่าจำต้องปฏิบัติตามสัญญาลิสซิงแม้จะมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคอยู่แล้ว แต่การที่ผู้ลงทุนหรือผู้เช่าจะไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบการลิสซิงหรือผู้ให้เช่านั้น ย่อมเสียเวลาและค่าใช้จ่ายมาก ดังนั้น จึงต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้อย่างชัดเจนเป็นการเฉพาะสำหรับคู่สัญญาที่จะเข้าทำสัญญาลิสซิง เพราะเมื่อเกิดปัญหาหรือข้อขัดแย้งในสัญญาและคดีได้มาสู่ศาลแล้ว ศาลจะใช้บทบัญญัติลักษณะเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาเทียบเคียงในการตีความสัญญาลิสซิง เพราะสัญญาลิสซิงจะมีลักษณะคล้ายกับสัญญาเช่าทรัพย์สิน และเช่าซื้อ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีรายละเอียดที่แตกต่างกัน⁴ จึงทำให้เห็นถึงปัญหาของสัญญาลิสซิง 3 ประการดังต่อไปนี้

ปัญหาประการแรกคือ ปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาลิสซิง เนื่องจากสัญญาลิสซิงจะทำในลักษณะของสัญญาสำเร็จรูป ผู้ประกอบการหรือผู้ให้เช่าจะมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่าและจะเป็นผู้กำหนดข้อตกลงในสัญญา โดยที่ผู้บริโภคหรือผู้เช่าซึ่งเป็นคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่สามารถที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงเงื่อนไข หรือข้อตกลงในสัญญาได้ เลือกได้แต่เพียงว่าจะทำสัญญาหรือไม่ (take it or leave it) ดังนั้น เมื่อมีการตกลงทำสัญญาแล้ว คู่สัญญาย่อมความผูกพันตามข้อตกลงในสัญญานั้น ซึ่งสัญญาลิสซิงจะมีลักษณะใกล้เคียงกับสัญญาเช่าทรัพย์สิน และสัญญาเช่าซื้อเป็นอย่างมาก ทำให้บุคคลที่เข้าทำสัญญาลิสซิง

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระ เรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการทำสัญญาลิสซิง โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ประเทือง ธนิยผล และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑาพร วงศ์ทองสรรค์ และรองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเรือง

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ จังหวัดขอนแก่น คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ <https://www.smartsme.co.th/content/29128> สืบค้นเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2563

⁴ ทวีศ ศรีเกตุ. "สิทธิผู้บริโภคกับธุรกิจลิสซิง" บทความบทความนี้เพื่อการนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา,รายการเจตนารมณ์กฎหมาย.สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

เข้าใจว่าสัญญาลิสซิ่ง คือ สัญญาเช่าซื้อหรือสัญญาเช่าทรัพย์สิน เมื่อยังไม่ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิ่งเอาไว้ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาว่า ควรจะนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเรื่อง การตีความสัญญาซึ่งเป็นเจตนาที่แท้จริงของบุคคลผู้เข้าทำสัญญานั้น ต้องพิจารณาถึงเจตนาที่แท้จริงของกลุ่มสัญญาที่ต้องการผูกพันและพิจารณาถึงความต้องการของกลุ่มสัญญาในทางสุจริตและพิเคราะห์ถึงปกติประเพณี โดยการนำกฎหมายลักษณะเช่าทรัพย์สินเช่าซื้อมาบังคับใช้ซึ่งเป็นการอาศัยกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ในเรื่องใดมาบังคับใช้กับสัญญาลิสซิ่ง

ปัญหาประการที่สองคือ ปัญหาเรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่ง เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซิ่งบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ อีกทั้งปัจจุบันธุรกิจลิสซิ่งเป็นธุรกิจที่แพร่หลายมาก การทำสัญญาลิสซิ่งนั้นคู่สัญญาสามารถที่จะตกลงเรื่องสิทธิหน้าที่ระหว่างกันในเรื่องหาของสัญญาได้โดยอิสระ ซึ่งเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) และเป็นสัญญาที่ทำได้ตามหลักอิสระในทางแพ่ง (Private Autonomy) ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาข้อพิพาทในทางปฏิบัติ เรื่องสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบของกลุ่มสัญญาได้ ซึ่งคู่สัญญายังไม่มีความเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบที่จะต้องผูกพันตน ดังนั้นถือเป็นช่องว่างอย่างหนึ่ง เพราะตามปกติเมื่อคดีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลศาลจะวินิจฉัยคดีได้จะต้องวินิจฉัยโดยการตีความสัญญา เมื่อสัญญาลิสซิ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้ง ศาลก็อาจนำหลักกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งมาใช้ในการวินิจฉัย

ปัญหาประการสุดท้ายคือ ปัญหาการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่ง เนื่องจากการทำสัญญาลิสซิ่งมี 2 ประเภท คือ สัญญาเช่าชนิดลงทุน (Financial Lease) และ สัญญาเช่าชนิดดำเนินงาน (Operating Lease) ซึ่งลักษณะของสัญญาลิสซิ่งทั้งสองมีลักษณะการบอกเลิกสัญญาที่แตกต่างกันโดยสัญญาเช่าชนิดลงทุนจะไม่ให้ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาเช่าก่อนครบกำหนดระยะเวลาในสัญญา ส่วนสัญญาเช่าชนิดดำเนินงานจะมีการตกลงให้ผู้เช่าบอกเลิกสัญญาก่อนครบในสัญญาได้ การบอกเลิกสัญญาจะทำให้สัญญาลิสซิ่งสิ้นสุดลง ซึ่งการสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่งอาจเกิดจากการเลิกสัญญาโดยเป็นการทำนิติกรรมอันใหม่เพื่อระงับสิทธิหรือระงับนิติสัมพันธ์อันเดิมที่มีผลผูกพันระหว่างคู่สัญญา ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 หนี้ มาตรา 386 เกิดจากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงกันเลิกสัญญาที่ได้ทำขึ้นหรือการบอกเลิกสัญญาโดยคู่สัญญาเพียงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญา โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องด้วย ซึ่งการเลิกสัญญานี้ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติเรื่องการบอกเลิกสัญญา สัญญาลิสซิ่งส่วนมากจะมีข้อกำหนดว่าถ้าเลิกสัญญาก่อนกำหนดจะต้องเสียค่าปรับตามที่กำหนดไว้ ยิ่งเลิกสัญญาเร็วขึ้นค่าปรับส่วนนี้ก็มากขึ้นตามส่วน โดยมากสัญญาลิสซิ่งจะมีระยะเวลาที่ยาวกว่าการเช่าทรัพย์สินและอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นสุดสัญญา เช่น สิ้นสุดสัญญาต้องจ่ายค่าเสื่อมสภาพที่เกินกว่าที่กำหนด อีกประการหนึ่งคือ เมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลงส่วนมากจะมีข้อตกลงว่า ผู้เช่าแบบลิสซิ่งจะซื้อทรัพย์สินที่ออกให้เช่านั้นหรือไม่ก็ได้ซึ่งเป็นทางเลือก

ของผู้เช่า ถ้าตกลงซื้อก็จะต้องจ่ายเงินเพิ่มขึ้นอีกส่วนหนึ่งตามที่กำหนดไว้ และบางครั้งการทำสัญญาลิสซิ่งกำหนดห้ามผู้เช่าบอกเลิกสัญญา ซึ่งเมื่อมีการตกลงกันห้ามผู้เช่าบอกเลิกสัญญาในสัญญาแล้ว ตามสัญญาลิสซิ่งผู้เช่าก็ไม่สามารถที่จะบอกเลิกสัญญาเช่าโดยอาศัยบทบัญญัติของกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 4 เช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับได้ เพราะต้องถือตามเจตนาที่คู่สัญญาได้แสดงไว้ในสัญญาลิสซิ่งเป็นไปตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา เนื่องจากสัญญาลิสซิ่งเป็นสัญญาเช่าทรัพย์สินชนิดหนึ่ง การสิ้นสุดของสัญญาอาจเกิดจากทรัพย์สินที่ทำสัญญาลิสซิ่งนั้นสูญหายทั้งหมดหรือเสียหาย สัญญาลิสซิ่งก็ระงับไปทันทีโดยไม่ต้องคำนึงว่าเกิดจากเหตุสุดวิสัยหรือเกิดจากความผิดของฝ่ายใด ซึ่งเป็นการนำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 4 เช่าทรัพย์สินมาใช้บังคับโดยอนุโลม ซึ่งจากข้อแตกต่างควรจะมีหลักเกณฑ์อย่างไร ถึงจะมีความเหมาะสมและใช้บังคับได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

จากการศึกษาปัญหาดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับแก้ไขปัญหาดังนี้

1. ปัญหาการนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1,2 มาใช้ บังคับกับสัญญาลิสซิ่งโดยการตีความสัญญา ผู้ศึกษาเห็นว่า การใช้หลักการตีความสัญญามาใช้กับการตีความสัญญาลิสซิ่งมีข้อจำกัด จึงควรที่จะมีกฎหมายของฝ่ายบริหารกำหนดให้การประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพื่อให้มีสัญญามาตรฐาน (Standard Form Contract) มาใช้บังคับกับสัญญาลิสซิ่ง โดยมีหลักการคือ ให้การประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพราะตามปกติประเพณีมีการทำสัญญาลิสซิ่งจะทำเป็นหนังสือ และต้องมีหลักเกณฑ์เรื่อง วิธีการคำนวณอัตราค่าเช่าและราคาขายทรัพย์สิน วิธีการบอกเลิกสัญญาจะต้องมีการแจ้งบอกกล่าวก่อน หลักเกณฑ์เรื่อง ระยะเวลาในการแสดงเจตนาใช้สิทธิในการซื้อทรัพย์สินเมื่อสัญญาลิสซิ่งสิ้นสุดลง หลักเกณฑ์เรื่องการดำเนินการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์และควรที่จะมีการบัญญัติกฎหมายมาใช้บังคับกับสัญญาลิสซิ่งโดยเฉพาะ โดยตราเป็นพระราชบัญญัติสัญญาลิสซิ่ง

โดยหลักการตีความสัญญาลิสซิ่งตามร่างกฎหมาย นอกจากจะตีความตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสุจริตและเป็นธรรมซึ่งผู้ประกอบการค้าพาณิชย์ที่ดีจะพึงมีและปฏิบัติต่อกัน ความสอดคล้องกับมาตรฐานและแนวทางที่ถือปฏิบัติกันอยู่ในวงการค้าพาณิชย์ในประเทศหรือระหว่างประเทศ แล้วแต่กรณี ประเพณีทางการค้าที่คู่สัญญาหรือควรจะได้รู้ และแนวทางที่คู่สัญญา เคยปฏิบัติต่อกันมาก่อนและความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืนของกิจการค้าพาณิชย์ในประเทศหรือระหว่าง ประเทศแล้วแต่กรณี

ปัญหาการนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ เช่าทรัพย์สิน มาใช้ บังคับกับสัญญาลิสซิ่ง ในฐานะที่เป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง ผู้เขียนเห็นว่า การทำ

สัญญาลิสซึ่งไม่ต้องกำหนดแบบของสัญญาเอาไว้ โดยหากเป็นการทำสัญญาลิสซึ่งในสังหาริมทรัพย์ก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ถ้าไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือก็จะฟ้องร้องบังคับคดีกันไม่ได้ และถ้าเป็นการทำสัญญาลิสซึ่งในอสังหาริมทรัพย์ตั้งแต่สามปีขึ้นไป ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่สอดคล้องกับแนวคำพิพากษาของศาลที่วินิจฉัยว่า สัญญาลิสซึ่งเป็นสัญญาเช่าทรัพย์ และมีความจำเป็นที่ต้องมีการควบคุมการประกอบธุรกิจโดยรัฐต้องมีกฎหมายเพื่อควบคุมการประกอบธุรกิจการให้ เช่าทรัพย์ดินแบบลิสซึ่งไว้ต่างหาก ในส่วนของผู้เช่า หรือ ผู้บริโภค(the Lessee) ในสัญญาลิสซึ่ง ควรจะเป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล ที่ต้องการครอบครองและใช้ทรัพย์สินตามสัญญาลิสซึ่ง เพื่อตนเอง ครอบครัว หรือ บุคคลที่อาศัยในครอบครัวเดียวกันนั้น หรือวัตถุประสงค์ในทางเศรษฐกิจกิจการอุตสาหกรรม เกษตรกรรม พาณิชยกรรม หรือกิจการบริการอย่างอื่นก็สามารถทำได้

2.ในเรื่องเรื่องสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้ประกอบธุรกิจลิสซึ่ง (Lessor) การกำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้สัญญาที่เป็นข้อตกลงในสัญญาโดยชัดแจ้ง ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการร่างกฎหมายมาบังคับใช้กับสัญญาลิสซึ่ง และมีบทบัญญัติสิทธิหน้าที่ของผู้ให้เช่าในสัญญาลิสซึ่ง ดังนี้คือ ผู้ให้เช่ามีสิทธิเรียกค่าปรับจากผู้เช่า สิทธิในการบอกเลิกสัญญาของผู้ให้เช่า หน้าที่ของผู้ให้เช่าที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่า การเช่าช่วงและโอนสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาเช่าให้แก่บุคคลอื่น ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่า ผู้ให้เช่ามีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินในสภาพที่ซ่อมแซมดีแล้ว และเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ และผู้ให้เช่ามีหน้าที่ในการส่งมอบทรัพย์สินที่ไม่ชำรุดบกพร่องในสิทธิ หรือไม่ทำให้ผู้เช่าต้องถูกรอนสิทธิ

3.ปัญหาการสิ้นสุดของสัญญาลิสซึ่งเนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงการสิ้นสุดของสัญญาลิสซึ่งไว้ ดังนั้นจึงควรบัญญัติกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์การสิ้นสุดของสัญญาลิสซึ่งในเรื่องการสิ้นสุดลงของสัญญาลิสซึ่งโดยข้อตกลงในสัญญา การสิ้นสุดลงของสัญญาลิสซึ่งโดยการบอกเลิกสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจลิสซึ่ง การสิ้นสุดลงของสัญญาลิสซึ่งโดยการบอกเลิกสัญญาของผู้บริโภคและประการสุดท้าย คือ การสิ้นสุดของสัญญาลิสซึ่งโดยผลของกฎหมาย

จากปัญหาของสัญญาลิสซึ่งนักกฎหมายไทยได้พยายามที่จะแก้ไข โดยกระทรวงการคลัง ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจลิสซึ่ง พ.ศ. แต่ร่างกฎหมายดังกล่าวยังไม่ได้รับการพิจารณาจากรัฐสภา ผู้เขียนเห็นว่า ร่างดังกล่าวเป็นแนวทางที่เหมาะสม แต่ยังมีความบกพร่องในเนื้อหา จึงควรที่จะมีการยกร่างกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาลิสซึ่งขึ้นมาใหม่เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายกับสัญญาลิสซึ่งและรัฐควรที่จะมีกฎหมายของฝ่ายบริหารกำหนดให้การประกอบธุรกิจลิสซึ่งเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา เพื่อให้มีสัญญามาตรฐาน (Standard Form Contract) มาใช้บังคับกับสัญญาลิสซึ่ง ทั้งนี้โดยอาศัยอำนาจ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2541 มาตรา 35 ทวิ โดยการออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วย

สัญญาควบคุมการประกอบธุรกิจลิขสิทธิ์ และสุดท้ายคือควรมีสมาคมกำกับผู้ประกอบธุรกิจลิขสิทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการกำกับ ควบคุม ผู้ประกอบธุรกิจลิขสิทธิ์ การรับซื้อโรงเรียนจากลูกค้าของสมาชิก

เอกสารอ้างอิง

สำเรียง เมฆเกรียงไกร. คำอธิบายกฎหมายเข้าทรัพย์สินเข้าซื้อลิขสิทธิ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์, 2555.
 จำปี โสคติพันธ์. คำอธิบายลักษณะเข้าทรัพย์สิน เข้าซื้อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2547.
 ไพทชิต เอกจริยกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเข้าทรัพย์สินเข้าซื้อ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2538.